

Tváří v tvář předkům z dávné minulosti? V Moravském zemském muzeu je to možné!

V Brně 14. 12. 2021

Laboratoř antropologické rekonstrukce Moravského zemského muzea ve spolupráci se sochařem Ondřejem Bílkem a archeologem Ludkem Galuškou z Centra slovanské archeologie MZM prezentují další ze svých výstupů, tentokrát podoby velmožů ze Sadů u Uherského Hradiště. Tyto dvě rekonstrukce jsou zároveň letošním posledním příspěvkem do série šestileté spolupráce antropoložky Evy Vaníčkové, sochaře Ondřeje Bílka a řady tuzemských i zahraničních vědeckých či paměťových institucí.

Všechny společné výstupy jsou nově představeny v katalogové publikaci **Tváří v tvář předkům Laboratoř antropologické rekonstrukce**.

Archeologické výzkumy Moravského muzea pod vedením Viléma Hrubého v letech 1959–1963 odkryly na území Uherského Hradiště – Starého Města velkou aglomeraci slovanského osídlení. Významné místo v celé aglomeraci zaujímá především tzv. metropolitní výšina u Sadů, zvedající se 30m nad údolí Moravy. Kromě příbytků stávala na tomto návrší velká dřevěná budova palácového typu a v jejím sousedství církevní areál. Na pohřebišti v těsné blízkosti kostela byli pohřbeni význační jedinci, jak to dokládají např. objevy těžkých válečných zbraní cizího původu (sax a skramasax). O to významnější museli být lidé pohřbeni přímo v prostorách kostela.

Pro vytvoření rekonstrukcí podob byly vybrány dva význačné hroby uvnitř této sakrální stavby. Ve výklenku západní přístavby kostela byla vyhloubena hrobová jáma prvního rekonstruovaného jedince (122/59). V rámci celého pohřebiště byla jáma pro jednoho pohřbeného jasně nejrozměrnější. Jednalo se o muže ve věku 40-50let robustní konstituce. Lebka se zachovala téměř úplná, ale fragmentární, proto pro potřeby rekonstrukce byla 3D naskenována a doplněna. Na lebce jsou zajímavé novotvary na obou čelistech (lze uvažovat o kurdějích). Vzhledem k umístění hrobu a tedy i zřejmému vyššímu postavení zemřelého zvolila autorka textilu Kristýna Urbanová pro rekonstrukci oděvu tkaniny, které se díky korozním procesům zakonzervovaly a dochovaly v hrobech elit. Spodní halena byla zhotovena z jemného nebarveného lněného plátna, svrchní pak z lněného diamantového kepru barveného v útku na modro. Takováto vazba byla jednou z nejsložitějších a nejefektivnějších, které byly v dané době na našem území vyráběny. Plášť, kryjící muže ramena, byl utkán z ovčí vlny a nabarven dobovými technikami na červeno a na modro. O nošení kožešinových límců a pláštíků se zmiňují i franští kronikáři, proto jsme do oděvu zakomponovali také lem z kožešiny lišky obecné. Předlohou pro pokrývku hlavy byla tzv. Podivenova čapka, kožená čepice objevená při archeologickém průzkumu Pražského hradu a datovaná do 11. až 12. století. Nález je sice mladší, nicméně stříhově velmi jednoduchý a podobný byzantským čepcům, nošeným v průběhu 8. až 10. století.

Druhý z velkomoravských hrobů z návrší Sady u Uherského Hradiště byl odkryt v přístavěné boční kapli a označen jako 12/59. Hrob měl původně zděný stupínkový náhrobek, z něhož se zachovala část těsně pod ornici a další část se propadla do hrobové jámy. Obezdění hrobky bylo barevně ozdobeno technikou el secco (malba na suchou omítku). Na zbytcích omítky z náhrobku se našla malba s neúplnou levou polovinou mužské tváře, s rovným delším nosem, drobnými ústy a mandlově protáhlým velkým okem. Portrét připomíná byzantské malby jihovýchodní Evropy.

Po rozkladu dřevěné rakve ležela kostra dislokovaná na dlážděném dně. Tělo bylo do hrobu uloženo bez milodarů. Jen na hrudi objevené pozlacené gombičky zřejmě spínaly pohřební rubáš. Kolem hrobu 12/59 bylo již mnoho diskutováno z naprosto odlišných hledisek, ale dlouho bez důkladného rozboru objevených kosterních pozůstatků. Ty provedl až v roce 1983 Emanuel Vlček. K výzkumu mu byly předány značně neúplné a druhotně poškozené ostatky. Z kostí lebky se dochovaly pouze malé fragmenty, na základě kterých Emanuel Vlček zrekonstruoval lebku do kompaktního celku. To přineslo alespoň přibližnou představu o lebce zkoumané osobnosti. Je jisté, že se jednalo o muže ve věku okolo 45–50 let. Byl přibližně 175 cm vysoký, silné postavy, zřejmě i vyšší hmotnosti. Pro shodu ve stavbě kornoutovitého a nápadně dolů skloněného zvukovodu porovnával Emanuel Vlček tuto lebku s lebkou knížete Bořivoje I., u kterého byl nalezen podobně tvarovaný zvukovod. Dokonce byla zjištěna shoda v serologické příslušnosti k ABO systému, skupina B. Určitou morfologickou podobnost s pozůstatky knížete Bořivoje I. připustil, ale jasně vázaný specifický znak mezi oběma jedinci nenalezl. Genetická vazba s pražskými Přemyslovci nebyla prokázána. Proto zůstalo pouze u pokusu o bližší identifikaci jedince. Zda-li se jedná o pozůstatky knížete Svatopluka († 894), nebylo tedy potvrzeno. I když se nepodařilo objektivně určit identitu muže pohřbeného v jedinečném sarkofágu, je jisté, že jde o pohřeb osoby z vrcholu tehdejší společenské pyramidy.

Uvedené dvě antropologické rekonstrukce jsou tedy prozatím posledním výstupem Laboratoře antropologické rekonstrukce při Centru kulturní antropologie MZM. Dosavadní činnost v oblasti tvorby hyperrealistických antropologických rekonstrukcí našich předků, u nás v tomto zaměření jediné, je mapována v nové publikaci **Tváří v tvář předkům**, která formou odborného katalogu, doplněného atraktivními fotografiemi, na více jak 220 stranách, prezentuje celkem 16 realistických podob našich předchůdců od doby lovců mamutů po našeho nejznámějšího světce - sv. Jana Nepomuckého.

Laboratoř antropologické rekonstrukce byla založena v roce 2018 a na její činnosti se podílí řada našich a zahraničních odborných institucí. Výsledky této činnosti jsou zvláště důležité v rámci přípravy atraktivních muzejních výstav a expozic. Z dosavadních 16 rekonstrukcí mohou návštěvníci již nyní vidět čtyři v Pavilonu Anthropos: neandertálského lovce, šamanku z doby lovců mamutů z Dolních Věstonic a dvě ženy z těžební šachty z oblasti Krumlovského lesa z mladší doby kamenné. V Památníku Karla Absolona v Dietrichsteinském paláci je pak k vidění tzv. princezna z Býčí skály. Důležitým cílem Laboratoře je příprava série dokonalých antropologických rekonstrukcí předchůdců člověka, které budou důležitou součástí podoby nových expozic v Pavilonu Anthropos, jehož rozsáhlá přestavba je v současné chvíli připravována.

Mgr. Eva Vaníčková, evanickova@mzm.cz., tel. +420 777 940 495

Doc. PhDr. Luděk Galuška, CSc., lgaluska@mzm.cz, tel. +420 724 127 779

Tiskový a PR servis MZM:

Barbora Onderková, bonderkova@mzm.cz, tel. +420 533 435 273, 602 812 682